

Delgivningskvitto

	Riksantikvarieämbetet
Ink.	2000-09-27
NA	311-4139-2000
Dnr.	

+ Enligt sändlista

Byggnadsminnesförklaring av bensinstation och bostadshus inom fastigheten Skålan 1:46, Klövsjö socken, Bergs kommun

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar, med stöd av 3 kap 1 § kulturminneslagen, bensinstation och bostadshus inom fastigheten Skålan 1:46 för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

Skyddsområdet omfattar del av fastigheten Skålan 1:46 enligt markering på bifogad situationsplan (bilaga 1). Skyddsbestämmelserna omfattar kioskbyggnad med bensinpumpar (1) och bostadshus (2) som markeras med nummer på situationsplanen.

1. Byggnaderna får inte rivas eller flyttas.
2. Byggnaderna får inte byggas om, till eller på annat sätt förändras exteriört.
3. I kioskbyggnaden, 1, och i garage och verkstad i byggnad 2 får inte planlösningen ändras. Ingrepp i eller ändring av fast inredning får inte göras. Ytskikten får ej övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.
4. Bensinpumparna får inte ändras.
5. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsåtgärder skall utföras med sådana material och metoder att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
6. Skyddsområdet, markerat på bilagd karta, får inte ytterligare bebyggas och skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets karaktär och utseende inte förvanskas.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar i fråga om underhåll och vården av det kringliggande området.

Om det finns skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Redogörelse för ärendet

Bensinstationen i Skålan har uppmärksammats flera gånger sedan början av 1990-talet för sitt kulturhistoriska värde. *Teknikens värld* hade en artikel i nummer 16/1991 av Olle Wilson. Olle Wilson uppmärksammar också macken i sin bok *Full tank. En bok om våra bensinstationer – från svensk-engelska mineralolja AB till Q8 från 1995*. TV4 gjorde ett reportage 1996 som visades för Jämtlandsdistriktet.

I samband med en inventering av bensinstationer under 1999 inför marksanering gjorde Lars Edlund på VBB VIAK i Östersund Länsstyrelsen uppmärksam på att det är länets bäst bevarade mack från 1950-talet.

Frågan om byggnadsminnesförklaring av bensinstationen i Skålan väcktes den 12 april 2000 av Jämtlands läns museum. Remiss i ärendet skickades ut den 9 juni. Länsstyrelsen har besökt ägarna två gånger för att diskutera en eventuell byggnadsminnesförklaring (23 februari och 12 juli). Samtalen har bl.a. resulterat i att skyddsområdet har minskats väster om bostadshuset. Från den 14 juli finns en tjänsteanteckning som beskriver hur Länsstyrelsen ser på ett bevarande och framtida underhåll (bilaga 2).

Länsmuseet skriver i sitt remissvar att de inget har att erinra mot byggnadsminnesförklaringen. Riksantikvarieämbetet har i sak ingenting att anföra, men föreslår en del redaktionella ändringar av skyddsbestämmelserna. Olle Wilson skriver att det inte bara är i egenskap av mack anläggningen är intressant utan att den enhetliga utformningen med bensinstation, verkstad och bostadshus bildar en funktionell atmosfär starkt genomsyrad av modernismens ideal. Belägen i en norrländsk skogsby utgör miljön en sann och uttrycksfull bild av en dynamisk epok i Sverige. Ägarna har genom Martin Handler muntligen godtagit byggnadsminnesförklaringen (telefonsamtal den 15 september). Maria Handler har också bekräftat detta på telefon den 18 september.

Beskrivning och historik

Zachris Handler uppförde kioskbyggnaden efter eget huvud 1953, året efter att bensinstationen hade etablerats. Den är typisk för sin tid och stilen kallades i branschen sittande hunden: huset i givakt vänd mot vägen. Den är uppförd i en funktisinspirerad stil med ett enkelt, avskalat formspråk i ett plan. Det svagt sluttande taket fortsätter som ett skärmtak över två av bensinpumparna, som belyses av två lysrörsarmaturer nattetid. En tredje pump står strax öster om de andra pumparna. Alla tre är från 1950-talets slut till 1960-talets början och från Ljungmans. Stationsbyggnaden kallas av ägarinnan för kiosken och har alltid så gjort. Den benämns därför kiosken i detta beslut.

Kiosken är uppförd i Ytong och har slätputsade vita väggar. Skärmtaket har synliga vitmålade sparrar och hade ursprungligen papptak, som för några år sedan, efter en vattenskada, byttes mot trapetskorrugerad plåt. Mot vägen och pumparna finns stora skyltfönster och entrédörren. Även på gavlarna finns större fönster och på baksidan tre sidoliggare. Fönstrena gör lokalen ljus och luftig. Kiosken består av ett enda stort rum, som är avdelat med en försäljningsdisk. Väggarna är putsade och innertaket klätt med träfiberplattor. Bakom en dörr leder en trappa ner i källaren där tryckluftsaggregat finns och där man fört förvarade däck m.m.

Försäljningsdisken har glasad front och bakom den står oljeträgen. Framför disken finns en cel väggfasta hyllor där bilvaror till försäljning låg. Till vänster i lokalen finns fryssbox för glass och drickaställ. Den fasta inredningen är oförändrad sedan tillkomsten. Till stationens stora värde hör också att en mängd föremål är bevarade som hört ihop med verksamheten.

I anslutning till stationen ligger bostadshuset, som är uppfört samtidigt som kiosken och har bruna tvåluftsfönster och lertegeltak. Bostadshuset är, som kiosken, vit putsad. Det är en enplansvilla där garage samt verkstad med smörjgrop ligger i källaren. De har ingått i verksamheten. Bostadshuset är typiskt för sin tid och välbevarat.

Stationen var knuten till Nynäs fram till 1974 då BP övertog leveransen av bensin. Pumparna har BP-embem mot vägen medan Nynäsmärkena finns kvar mot kioskbyggnaden. Stationen drevs fram till 1996 då den lades ner. Under sommaren 2000 har marken sänerats och de underjordiska tankarna har tagits bort.

Motivering

Bensinstationen på fastigheten Skålan 1:46 är en av landets bäst bevarade bensinmackor från 1950-talet, med kioskbyggnad, pumpar och inventarier. Intill stationen ligger bostadshuset, som är uppfört samtidigt med stationen, och som inrymmer garage och bilverkstad. Tillsammans bildar de en funktionell enhet genomsyrad av modernismens ideal.

Bilismen fick sitt genombrott i Sverige under 1950-talet och bilen blev en del av folkhemmet. Nynäsmacken i Skålan är representativ för de små bensinstationer, som uppfördes på Sveriges landsbygd vid den tiden och utgör en uttrycksfull bild av en dynamisk period i Sverige. Det finns idag inga byggnadsminnesförklarad bensinstation i landet och genom detta beslut säkerställs en viktig byggnadskategori från industrialismens tid. Stationen speglar bilismens betydelse och dess genomgripande förändring av samhället under 1900-talet.

Rensinstationen i Skålan har kommunikationshistoriska och samhällshistoriska värden som gör den synnerligen märklig. Den uppfyller därmed kulturminneslagens krav för byggnadsminnesförklaring.

Övrigt

Enligt 3 kap 21 § kulturminneslagen gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten i Jämtlands län, se bilaga (Formulär F4).

Beslut i detta ärende har fattats av länsrådet Uno Svaleryd efter föredragning av bitr. länsantikvarie Jesper Larsson. I den slutliga handläggningen av ärendet har länsantikvarie Kjell-Åke Aronsson och förste länsassessor Erik Berglund deltagit.

Uno Svaleryd

Jesper Larsson

Bilagor

- 1 Karta
- 2 Tjänsteanteckning 2000-07-14

Sändlista

Med delgivningskvitto

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

Jämtlands läns museum
Box 709
831 28 ÖSTERSUND

Bergs kommun
Miljö- och byggnadsnämnden
Box 73
840 40 SVENSTAVIK

Lantmäterimyndigheten i Jämtlands län
Fastighetsregistret
Box 366
831 25 ÖSTERSUND

Bilaga 1

1:57

1:28

1:27

1:17

1:68

1:42

serv

serv 23-KLÖ-370

1:52

1:46

1:53

7:1

2

 = Skyddsområde

AldKa-Vy V? 0

4:80

S21-10

y

10 0 10 20 30 40 50 m

= 6949071

Datum: 2000-05-30

= 1415261

Skala 1:1000

Bilaga 2

**Minnesanteckningar från möte ang. väckt fråga om
byggnadsminnesförklaring av bensinstation på fastigheten
Skålan 1:46, Klövsjö socken, Bergs kommun**

Närvarande:
och undertecknad.

Plats: Köket på rubricerad fastighet den 12 juli 2000.

Mötet syfte var att undertecknad skulle informera om vad en
eventuell byggnadsminnesförklaring betyder och att frågor som
ägarna hade skulle ventileras

Efter en presentation av varför Länsstyrelsen tycker att en
byggnadsminnesförklaring är viktig (se remiss från 2000-06-09)
hade ägarna ett flertal frågor.

- 1) Inventarier. Ägarna frågade om inventarierna kommer att
omfattas av byggnadsminnesförklaringen.

Som skyddsföreskrifterna idag är utformade skyddas inte
inventarierna, men det är angeläget att de blir kvar eftersom de
tillhör bensinstationerna och utgör en viktig del av verksamheten.
Länsstyrelsen kan medverka till att inventarierna förtecknas och
märks upp.

- 2) Garaget. Ägarna sa att de på lång sikt har planer på att inreda
garaget för bostadsändamål.

Garaget utgör en viktig del av byggnadsminnet eftersom det
utgjorde en del av verksamheten. Av station med pumpar, verkstad
och garage har dock garaget den lägsta prioriteten. Om man skall
bygga om garaget är det dock viktigt att exteriören kan bevaras
med garageporten. Länsstyrelsens ambition är dock att garaget kan
bevaras.

- 3) Pumparna. Ägarna undrade hur vården av pumparna skall gå till
och vem som har kostnadsansvaret för konservering av dem.

Pumparna och värden av dem är att betrakta som en ren merkostnad för ägarna. Länsstyrelsen kan därför bidra med 90% av värdkostnaden för dem (enligt bidragsförordningen). När värden kan utföras är beroende på länsstyrelsens tillgång på pengar. Vår ambition är att pumparna kan rostskyddsbehandlas på insidan nästa år och att de också får en utvändigt översyn. Det handlar då om konservering.

- 4) Värme. Ägarna undrade om värmekostnaden för att värma upp stationsbyggnaden vintertid. För att den inte skall skadas håller man idag ca 5 grader i byggnaden vintertid.

Kostnaden för att hålla värme i byggnaden åvilar ägarna. Enklare värdåtgärder av byggnaden står ägarna för. Länsstyrelsen kan gå in med bidrag när det gäller reparationer och underhåll, som är mer omfattande och som innebär en fördyring för ägarna. Det kan gälla fönsterrenovering, omputsning, omläggning av tak etc.

- 5) Skyddsområde. Ägarna undrade om de får uppföra nya byggnader på tomten.

Innanför skyddsområdet måste man ha länsstyrelsens tillstånd för att uppföra nya byggnader. Länsstyrelsen kan dock minska det föreslagna skyddsområdet väster om bostadshuset för att underlätta uppförandet av en eventuell ny byggnad.

- 6) Garage och verkstad. Ägarna undrade om de får måla om inne i garaget och verkstaden.

Garaget och verkstaden har aldrig målats om. Skyddsföreskrifterna syftar till att bevara originalytiskikten. En eventuell ommålning kräver därför tillstånd. Om en ommålning är nödvändig skall en antikvarie medverka för att diskutera färgtyp etc.

- 7) Utbyggnad. Ägarna undrade om det är möjligt att bygga ut huset på baksidan (mot söder).

Bostadshus och stationsbyggnad utgör en helhet och bostadshuset är idag i det skick som det var när det uppfördes. Det viktiga är att fasaderna som vänder sig mot vägen (den östra, norra och västra) bevaras. En anpassad utbyggnad på baksidan kan därför vara möjlig, men kräver tillstånd från länsstyrelsen.

Jesper Larsson

Kopia
Jämtlands läns museum